

сопства. Овоме сведоче и стихови: „Сећање на узајамност / узајамност је сећања”.

Свако писмо носи део душе онога који пише, али и онога који чита. Све што бива и што ће бити, само је филателија Творца „јер по ноктима се види шта је ко загребао за век свој”. У једном оваквом песничко (све)-обилу, писма не престају, колекције се скупљају, а мисли и речи су само „писмоноше што јатомице усходе”.

Поширок свеобухват има ова књига са јасно осмишљеном, али и изведеном идејом; није сајмиште поетика, вашариште покушаја, гласно-говорно бусање, као у неких, нити прилика да се покаже пука начитаност лишена дара, као у других. Стилски ризична, кристално пробраним језиком малана у еластичности слика и узвишености тона, једна је од (досад) најуспелијих песничких књига овога аутора.

Љиљана ПАВЛОВИЋ ЋИРИЋ

ПОВРАТАК У ДЕТИЊСТВО

Зоран Пеневски, Славимир Футро, *Речник бескрајној одрасћања. Сликоница за оне који поново желе да одрасћу*, Лагуна, Београд 2022

„Дете диктира, а човек пише.”
(Жилијен Грин)

Невелико по обиму, али тематски, жанровски и графички врло интригантно заједничко издање *Речник бескрајној одрасћања* (стр. 33) писца Зорана Пеневског (1967) и графичког дизајнера Славимира Футра (1969) носи необичан поднаслов *Сликоница за оне који поново желе да одрасћу*. У кратком уводу *Мали речник за велике или као кад црпци ирцима по води* Пеневски унеколико образлаже генезу и одлике овог необичног подухвата, одредивши се за тридесет три појма, односно одреднице поређане абецедним редоследом.

Наравно, њихово објашњавање није стручно или лексикографско већ је настало из сасвим других стваралачких побуда, које се односе, пре свега, на асоцијативност, алузије и реминисценције из дејче перспективе. Ауторове експликације одређених појмова (брига, девојчица, цин, књига, месец, опроштај, слобода, срећа, туга, успомена, време, живот и др.) састоје се обично од једне или две кратке реченице, које се заснивају првенствено на личним, етичким и, може се рећи, филозофичним доживљавањима света и живота насталим на релацији дете—човек. У прилог томе иде и уводна напомена, у којој Пеневски истиче:

Поделио сам себе на дете и на одраслу особу и наговорио одраслог у себи да детету у мени објасни из почетка на шта га неке речи подсећају. Тако сам почео да спајам познате речи са познатим осећањима, али тек тада као да је добро познати свет око мене почео да ми открива неке нове слике.

Овде не треба занемарити чињеницу да је Пеневски успешан писац за децу и писац за одрасле истовремено, тако да се те две перспективе и тачке гледишта зналачки сустичу управо у овој књизи, која се опире својој жанровској и типолошкој класификацији:

- сликовница,
- речник,
- кратка проза,
- афоризам,
- запис,
- цртица,
- минијатура...

Полазећи од детињства, када смо као деца упознали значења појединих речи и до краја живота практично их употребљавамо на тај начин, Пеневски, заправо, настоји да оживотвори и прикаже у новом светлу тај прустовски осећај прошлог времена. С друге стране, кад поново почнемо да тражимо значење, ми се обраћамо себи и обнављамо своје темеље, додајемо нове контексте, а самим тим се измештамо из досадашње перспективе која нас води ка поетском, па чак и филозофском преиспитивању. У овом несвакидашњем речнику има нечег надреалистичког и сигналистичког у свом саставу и методологији. Наиме, стваралачки поступак је следећи: сетимо се речи из детињства и осећаја који уз њу иде; затим према том осећају тражимо нове речи и нове слике које би могле да им приближно одговарају, и тако се стварају нова осећања, нове слике и другачија значења. Кроз такву креативност и евокацију поново постајемо дете које учи речи, па њиховим понављањем и поновним семантичким усвајањем те игре увек изнова растемо и обогаћујемо властите духовне хоризонте.

Објашњење сваке одреднице почиње на исти начин, односно употребом компарације: *То је као кад...* Тиме се, заправо, одређени објекат и/или појам доводи у међусобну везу са другим, а њихова корелација заснива се на бројним паралелама, алузијама, досеткама, подударностима. Мисаони и филозофични дискурс умногоме се поклапа са илустрацијама и графичким дизајном, тако да комбинација иконично-предметног и ликовно-уметничког представља успешно обједињавање текстовног и визуелног. Синтеза садржине и форме овде је дошла до свог пуног изражаја и у томе је једна од основних вредности и предности овог заједничког подухвата.

Интеракција текста и слике изведена је надахнуто и минималистички, али са довољно остављеног простора за њихово узајамно декодирање и потпун естетски доживљај. Сажимајући релативно широк дијапазон тема и мотива у форми речника и сликовнице, Пеневски истовремено обједињава два међусобно различита и опречна света (дете–човек, машта–реалност), при чему његова тумачења нису толико индивидуалистичка и антропоцентрична колико су општа и својствена скоро сваком људском бићу које ретроактивно понире у свет прошлости и детињства. Наравно, овде је реч само о личном приступу и виђењу, али оно у доброј мери може бити архетипско и (не)свесно у смислу фројдовског процесуирања индивидуације и спонтаног изричаја на симболички начин. Таква методологија слободних асоцијација има своје психолошко упориште и оправдање, које се поима као објашњење неке давне и несвесне потиснуте слике, представе и емоције.

Наслов и поднаслов ове књиге нису нимало случајно одабрани, будући да истовремено апострофирају жанровско одређење: *речник и сликовница*, а притом указују на посвећеност и упућеност адресату: [...] *за оне који њеново желе да ограсију*. Дакле, ова специфичност довољно указује на идејно-тематску и проблемску условљеност у погледу правилне рецепције и упућености на узрасни ниво читалаца. Стога је коауторска концепција од самог почетка јасно профилисана и конкретизована, мада по многим стилско-поетичким аспектима и укупним садржајима ни дете као читалац у овом случају не мора и не може бити изузето. Комплементарност двоструког погледа на свет (дете и човек) омогућава овој књизи, такође, двоструку перцепцију и читалачку слободу избора у складу са Платоновим ставом да књига не бира свој пут до читалаца. Објашњавајући поједине појмове из дечје тачке гледишта и доживљавања света, Пеневски уједно одраслом читаоцу открива нову димензију стварности карактеристичну за инфантилну имагинацију. Тај дечји доживљај реалности није без основа и смисла, те као такав сугерише особен начин размишљања и тумачења заснован, пре свега, на игри, хумору и машти.

Овај *речник/сликовница* недвосмислено показује како речи стварају осећања, а додатна предност је у томе што има и илустратора који даје своју верзију, па читалац тако има двоструку визуру и уметнички доживљај. Због тога је књига заиста јединствена и интригантна не само за читање већ и за артистичко промишљање текста и илустрације. С једне стране имамо речник – дефинисане речи, окоштале појмове, а с друге детињу радозналост која нас покреће, која изнова поставља питања и та тензија између ове две опречне ствари поима се као искорак ка поетском виђењу обичних, свакодневних, детињих речи. Обрађени појмови су настали као резултат мисаоног и интелектуалног процеса, односно опажања и наивне слике света, која је осмишљена новим и другачијим садржајима од оних реалних и чињеничних.

На пример, како се објашњава шта је то *Лейоџа*:

То је као кад се заврши рођенданска журка, а нико још не жели да иде кући.

Или, шта је то *Небо*:

То је као кад си на дну празног базена, а не можеш да сазнаш колико је он велик.

У овим и другим наизглед наивним исказима и опсервацијама и те како су присутни логички, мисаони и филозофични опажаји, односно перцептивни закључци који указују на сложеност и симболику датих појмова. Њихова сугестивност подједнако је подстицајна деци и одраслима, тако да се може говорити и о условној релативизацији флуидних узрасних критеријума. Језичка и ликовна експресивност чине ово издање врло ефектним и примамљивим, тако да културолошки и феноменолошки приступ додатно обогаћује латентне семантичке слојеве, који су првенствено сазнајног, исповедног и имагинарног карактера.

Илустрације и графички дизајн Славомира Футре у потпуности су срасли са текстом, тако да оне нису пратећи већ потпуно равноправни део ове заједничке књиге, која би без њих очито била знатно ускраћена и другачија. У овој књизи текст и илустрација просто не могу једно без другог, тако да њихово јединство по много чему представља несумњив естетски и уметнички доживљај.

Др Милуџин БУРИЧКОВИЋ
Институт за децју књижевност
Београд
mdjurickovic@yahoo.com